

Рекомендована д.ф.н., професором І.В.Українцем

УДК 615.012:615.011.547:673.5:547.476.2]001.53

СИНТЕЗ, ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА БІОЛОГІЧНА АКТИВНІСТЬ ЕФІРІВ І-, 2-АНТРАХІНОНСУКЦИНАМІНОВИХ КИСЛОТ

Т.В.Ільїна, М.С.Журавльов, С.І.Сальнікова

Українська фармацевтична академія

З метою виявлення закономірностей зв'язку між хімічною будовою та фармакологічними властивостями були синтезовані ефіри І-, 2-антрахінонсукцинамінових кислот. Встановлено, що синтезовані сполуки мають виражену мембраностабілізуючу та антиоксидантну дію.

Ефіри привертають велику увагу [2], як перспективний клас біологічно активних сполук і знаходять широке використання у медичній практиці. Продовжуючи роботу з вивчення біологічної активності похідних антрахінонамінодикарбонових кислот [1], ми синтезували ефіри антрахінонсукцинамінових кислот і вивчали їх біологічну активність.

Ефіри антрахінонсукцинамінових кислот (II) були отримані шляхом взаємодії антрахінонсукцинамінових кислот (I) з відповідними спиртами при нагріванні у присутності слідів концентрованої сірчаної кислоти (метод А).

З метою підтвердження будови синтезованих сполук метилові ефіри І- та 2-антрахінонсукци-

намінових кислот (II) були отримані також взаємодією відповідних аміноантрахінонів (III) з хлорангідридом монометилсукцината (метод Б).

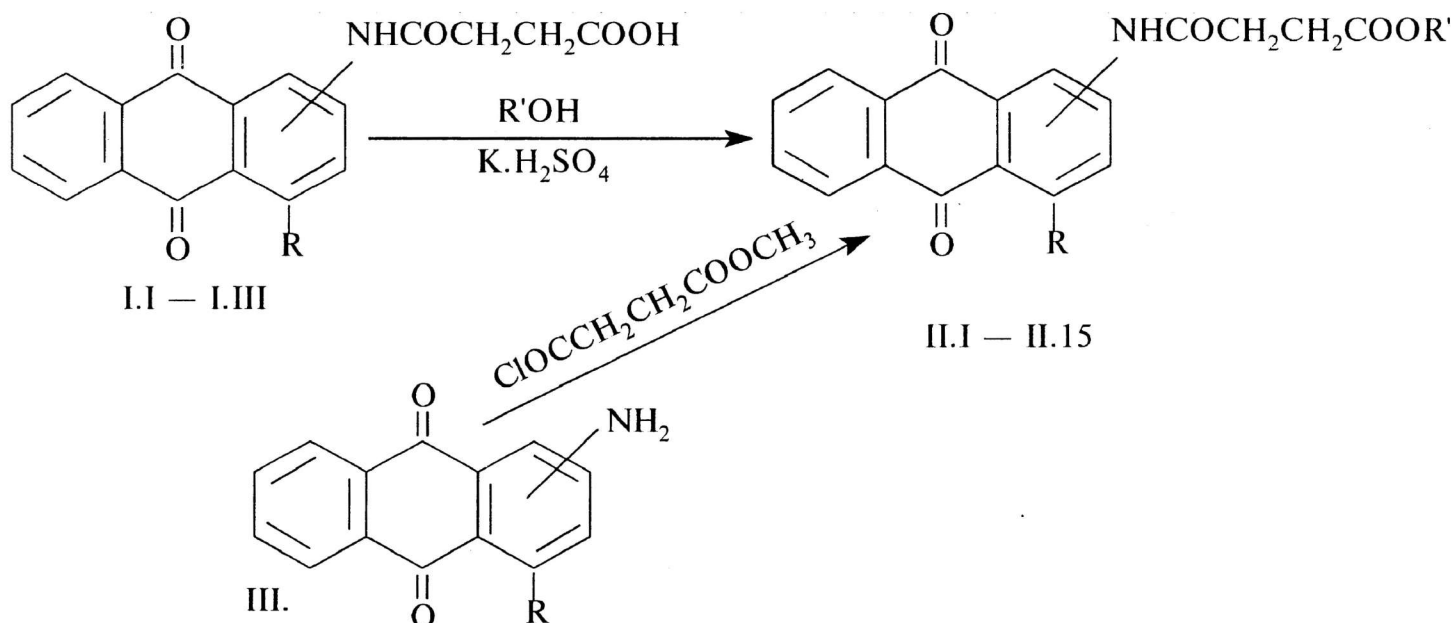
Сполуки II.1-II.5 є ефірами І-антрахінонсукцинамінової кислоти, сполуки II.6-II.10 — ефіри 2-антрахінонсукцинамінової кислоти, сполуки II.11-II.15 — ефіри 4-окси-1-антрахінонсукцинамінової кислоти.

Структура отриманих сполук (табл. 1, 2) підтверджена даними елементного аналізу, ІЧ- та УФ-спектроскопії, а на окремих прикладах — зустрічним синтезом; індивідуальність речовин встановлена методом тонкошарової хроматографії.

Була вивчена протизапальна, антиоксидантна, мембраностабілізуюча та анаболічна активність отриманих сполук.

Токсичність досліджуваних сполук вивчали на білих мишах масою 16-18 г при внутрішньошлунковому введенні, яку розраховували за методом Прозоровського [3].

Протизапальну активність речовин вивчали на моделі карагенінового набряку лап у щурів. Спо-

де R — H, -OH; R' — CH₃, -C₄H₉, ізо-C₄H₉, -C₅H₁₁, ізо-C₅H₁₁.

Таблиця 1

Фізико-хімічні властивості ефірів антрахінонсукцинамінних кислот

Сполука	R'	Вихід, %	Т.пл., °C	Знайдено, N%	Емпірична формула	Вирахувано, N%	Rf
II.1	CH ₃	68,5	148-150	4,35	C ₁₉ H ₁₅ NO ₅	4,15	0,55
II.2	C ₄ H ₉	78,4	111-113	3,80	C ₂₂ H ₂₁ NO ₅	3,69	0,60
II.3	ізо-C ₄ H ₉	74,6	131-133	3,82	C ₂₂ H ₂₁ NO ₅	3,69	0,67
II.4	C ₅ H ₁₁	76,2	118-120	3,84	C ₂₃ H ₂₃ NO ₅	3,56	0,73
II.5	ізо-C ₅ H ₁₁	71,3	124-126	3,83	C ₂₃ H ₂₃ NO ₅	3,56	0,70
II.6	CH ₃	68,3	206-208	4,32	C ₁₉ H ₁₅ NO ₅	4,15	0,38
II.7	C ₄ H ₉	74,5	182-184	3,87	C ₂₂ H ₂₁ NO ₅	3,69	0,59
II.8	ізо-C ₄ H ₉	70,6	197-199	3,91	C ₂₂ H ₂₁ NO ₅	3,69	0,42
II.9	C ₅ H ₁₁	62,4	173-175	3,69	C ₂₃ H ₂₃ NO ₅	3,56	0,64
II.10	ізо-C ₅ H ₁₁	78,1	188-190	3,87	C ₂₃ H ₂₃ NO ₅	3,56	0,55
II.11	CH ₃	71,7	176-178	4,15	C ₁₉ H ₁₅ NO ₆	3,96	0,56
II.12	C ₄ H ₉	83,1	129-130	3,95	C ₂₂ H ₂₁ NO ₆	3,54	0,61
II.13	ізо-C ₄ H ₉	75,9	135-137	3,87	C ₂₂ H ₂₁ NO ₆	3,54	0,69
II.14	C ₅ H ₁₁	72,3	114-116	3,65	C ₂₃ H ₂₃ NO ₆	3,42	0,65
II.15	ізо-C ₅ H ₁₁	74,6	125-127	3,69	C ₂₃ H ₂₃ NO ₆	3,42	0,71

луки в дозі, яка дорівнювала ED₅₀ індометацину (5 мг/кг), вводили внутрішньошлунково за 2 год. до субплантарної ін'єкції 1% розчину карагеніну. Антиексудативний ефект визначали онкометрично через 2,5 год. після впливу флогогенного фактору [5].

Вивчення антиоксидантної дії проводили в дозі ED₃₀ силібору (25 мг/кг) за методом Стальної І.Д.,

Гаришвілі Т.Г. [4], а мембраностабілізуючої — за Reitman S., Frankel S. [6] в дослідах на 90 білих щурах лінії Вістар масою 140-200 г. Результати дослідів наведені в табл. 3.

З отриманих даних видно, що в порівнянні з вітаміном Е в дозі 50 мг/кг антиоксидантна активність сполук П.4, П.6, П.10 в дозі 25 мг/кг і

Таблиця 2

ІЧ- та УФ-спектри ефірів антрахінонсукцинамінних кислот

Сполука	Частоти смуг поглинання, см ⁻¹							λ, нм (log ε)
	NH	σ CH ₂	νCO ефірної групи	νCO I амідної	νCO антрахінону	νC—C	σNH II амідної	
П.1	3190	2950	1735	1700	1670	1580	1510	262 (4,82); 328 (3,50); 405 (3,79)
П.2	3130	2935-2870	1730	1700	1680	1585	1520	226 (4,51); 265 (4,57); 330 (3,49); 410 (3,68)
П.3	3170	2950-2860	1730	1705	1670	1580	1510	265 (4,73); 405 (3,70)
П.4	3180	2940-2875	1730	1700	1670	1590	1520	226 (4,45); 264 (4,51); 336 (3,41); 410 (3,68)
П.5	3190	2950-2865	1735	1705	1665	1590	1510	260 (4,52); 330 (3,46); 390 (3,76)
П.6	3320	2935-2850	1730	1700	1670	1595	1520	245 (4,70); 275 (4,84); 370 (3,15)
П.7	3330	2845-2860	1720	1685	1670	1585	1515	244 (4,54); 278 (4,60)
П.8	3340	2950-2875	1725	1690	1670	1580	1520	240 (4,45); 275 (4,52)
П.9	3335	2940-2860	1725	1700	1675	1580	1530	245 (4,67); 275 (4,69)
П.10	3340	2950-2870	1720	1690	1665	1585	1520	242 (4,43); 277 (4,56)
П.11	3150		1720	1670	1625	1580	1500	250 (4,54); 470 (3,85)
П.12	3150	2945-2850	1720	1680	1620	1580	1510	254 (4,59); 490 (3,83)
П.13	3210	2935-2870	1710	1680	1630	1585	1500	250 (4,69); 470 (3,93)
П.14	3100	2940-2860	1720	1675	1620	1590	1500	252 (4,63); 475 (3,92)
П.15	3160	2940-2855	1720	1680	1670	1580	1500-1550	251 (4,66); 470 (3,90)

Фармакологічна активність ефірів антрахінонсукуцинамінових кислот

Сполука	R	R ^I	Види активності (%) M±m			Токсичність, мг/кг
			протизапальна	мембранозахисна	антиоксидантна	
II.1	-CH ₃	H	21,0±1,75	70,4±8,16*	48,7±8,16*	15000
II.2	-C ₄ H ₉	H	-	0	108,4±8,20*	10000
II.3	-ізо-C ₄ H ₉	H	-	0	45,7±8,70*	10000
II.4	-C ₅ H ₁₁	H	15,8±2,00	78,5±17,60*	88,0±7,16*	15000
II.5	-ізо-C ₅ H ₁₁	H	0	33,3±1,40*	36,9±6,13*	15000
II.6	-CH ₃	H	30,4±4,17*	100,0±2,71*	86,0±3,21*	8000
II.8	-i-C ₄ H ₉	H	-	0	46,9±9,02*	8200
II.9	-C ₅ H ₁₁	H	22,1±2,40*	59,2±1,40*	53,2±3,49*	7500
II.10	-ізо-C ₅ H ₁₁	H	0	102,9±7,00*	94,0±1,90*	7700
II.14	-C ₅ H ₁₁	OH	-	97,0±3,40*	111,0±3,00*	8200
II.15	-ізо-C ₅ H ₁₁	OH	-	36,9±4,50*	102,0±0,30*	8100
Індометацин			71,4±1,50	-	-	30,6
Вітамін Е		-	-	-	50,3±7,00*	8000
Силібор		-	-	30,0±5,4*	-	6200

Примітка: * — вірогідно при P<0,05.

сполук П.2, П.14, П.15 в дозі 30 мг/кг вища в середньому в 1,9 рази. При цьому антиоксидантна активність ефірів антрахінонсукуцинамінових кислот суттєво не змінюється із збільшенням атомів вуглецю в спиртовій частині молекул. Але серед похідних І- та 4-окси-І-антрахінонсукуцинамінових кислот ізо-форми ефірів проявляють нижчу антиоксидантну активність, ніж н-ефіри. І, навпаки, ізо-ефіри 2-антрахінонсукуцинамінової кислоти активніші, ніж її ефіри нормальної будови.

Мембраностабілізуюча дія сполук П.1, П.4, П.6, П.9, П.10, П.14 на 30-70% вища, ніж у силібору. При цьому сполуки П.6, П.10, П.14, П.4 практично повністю стабілізують синдром цитолізу в гепатоцитах.

Протизапальну активність різного ступеня вираженості проявляють метилові (П.1, П.6) та амілові (П.4, П.9) ефіри 1- та 2-антрахінонсукуцинамінових кислот. Але у порівнянні з індометацином це не становить практичного інтересу, так як дані сполуки вдвічі менш активні, ніж препарат порівняння.

Вивчені сполуки практично нетоксичні: в дозі 7,5-15,0 г/кг живої маси вони не викликають загибелі мишей (ЛД₅₀ силібору складає 6,2 г/кг, вітаміну Е — 8,0 г/кг).

Експериментальна частина

Хід реакції і чистоту синтезованих сполук контролювали за допомогою хроматографії в тонкому шарі сорбенту на пластинках "Silufol" в системі розчинників толуол—ацетон—50% оцтова кисло-

та (4:1:0,5). ІЧ-спектри були зняті на спектрофотометрі UR-20 в таблетках KBr, а УФ-спектри — на спектрофотометрі СФ-26 в етанолі ($1 \cdot 10^{-4}$ – $1 \cdot 10^{-5}$ моль/л).

Метиловий ефір 1-антрахінонсукуцинамінової кислоти.

Метод А. До розчину 3,23 г (0,01 Моль) 1-антрахінонсукуцинамінової кислоти у 50 мл абсолютного метанолу додають 2 краплі концентрованої сірчаної кислоти і кип'ятять протягом 1 год. Після охолодження реакційної суміші осад, який випадає, відфільтровують, промивають метанолом, сушать. Вихід — 2,32 г (68,5%). Т.пл. — 148-150°C (діоксан). Аналогічно були отримані сполуки П.2-П.15.

Метод Б. До суміші 2,23 г (0,01 Моль) 1-аміноантрахінону та 0,9 г (0,011 Моль) піридину в 25 мл сухого діоксану при охолодженні та перемішуванні додають 1,4 мл (0,011 Моль) хлорангідриду монометилсукуцинату і залишають на 2 год. при кімнатній температурі. Реакційну масу розводять водою, підкислюють соляною кислотою (1:1) до рН 5,0. Осад, який при цьому випадає, відфільтровують, висушують. Вихід — 2,98 г (82,4%). Т.пл. — 148-150°C (діоксан). Змішана проба зі зразком, отриманим за способом А, не дає депресії температури плавлення. ІЧ- та УФ-спектри у них ідентичні.

ВИСНОВКИ

1. Здійснений синтез ефірів 1- та 2-антрахінонсукуцинамінових кислот.

2. Встановлено, що синтезовані сполуки проявляють виражену мембраностабілізуючу та антиоксидантну активність. При цьому тільки у метилового ефіру 2-антрахінонсукуцинамінової кислоти (П.6) механізм гепатозахисної дії в рівній мірі з високою вірогідністю зумовлений високою антиоксидантною, анаболічною та протизапальною дією речовини.

3. В цілому ефіри 2-антрахінонсукуцинамінової кислоти проявляють більш виражену гепатозахисну активність, ніж їх 1-заміщені аналоги. При цьому активність ефірів залежить не від кількості атомів вуглецю в спиртовій частині молекули, а від будови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безуглий П.О., Штефан Л.М., Журавльов М.С. та ін.// *Фармац. журн.* — 1985. — №6. — С. 38-41.
2. Машковский М.Д. *Лекарственные средства: В 2-х томах.* — 10-е изд. стер. — М.: Медицина, 1986. — Т. 2. — С. 516.
3. Прозоровский В.Б.// *Фармакол. и токсикол.* — 1962. — №1. — С. 115-118.
4. Стальная И.Д., Гаришвили Т.Г. *Современные методы в биохимии/ Под ред. В.Н.Ореховича.* — М.: Медицина, 1977. — С. 57-59.
5. Тринус Ф.П., Клебанов Б.М., Мохорт Н.А. *Методы скрининга и фармакологическое изучение противопалительных, анальгетических и жаропонижающих средств: Метод. рекомендации.* — К.: Б.И., 1974. — 27 с.
6. Reitman S., Frankel S.// *Amer.J. Clin. Path.* — 1957. — Vol. 28. — №1. — P. 56-63.

УДК 615.012:615.011:547.673.5:547.476.2001.53
 СИНТЕЗ, ФИЗИКО-ХИМИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА И БИОЛОГИЧЕСКАЯ АКТИВНОСТЬ ЭФИРОВ 1-, 2-АНТРАХИНОНСУКЦИНАМИНОВЫХ КИСЛОТ
 Т.В.Ильина, Н.С.Журавлев, С.И.Сальникова
 Синтезированы различные эфиры 1-, 2-антрахинонсукуцинаминовых кислот с целью выявления взаимосвязи между химическим строением и фармакологическими свойствами. Установлено, что синтезированные соединения обладают выраженной мембраностабилизирующей и антиоксидантной активностью.

UDC 615.012:615.011:547.673.5:547.476.2001.53
 SYNTHESIS, PHYSICAL AND CHEMICAL PROPERTIES AND BIOLOGICAL ACTIVITY OF THE ESTERS OF 1-, 2-ANTHRAQUINONESUCCINAMINIC ACIDS
 T.V.Ilina, N.S.Zhuravlyov, S.I.Salnikova
 In order to establish regularities between the chemical structure and pharmacological properties have been synthesized the esters of 1-, 2-anthraquinonesuccinaminic acids. It is proved that the compounds synthesized substances have a clearly-pronounced membrane-stabilising and antioxidant activities.

Розроблено в УкрФА • Розроблено в УкрФА • Розроблено в УкрФА • Розроблено в УкрФА

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКА ФАРМАЦЕВТИЧНА АКАДЕМІЯ

ГЛІФАЗИН

Гліфазин — очищений сухий екстракт трави квасолі, який є біологічно активною субстанцією гранул, являє собою сукупність ідентифікованих сполук, що відносяться до флавоноїдів, оксикумаринів та азотутримуючих сполук.

Фармакологічні властивості

Гліфазин характеризується антидіабетичною дією.

Показання до застосування

Гліфазин рекомендується при інсуліннезалежному типі цукрового діабету легкого та середнього ступеня тяжкості, а також зі схильністю до кетоацидозу.

Спосіб застосування і дози

Гліфазин приймають у вигляді таблеток, гранул, перорально; разова доза — 4 г, добова — 6-8 г.

Побічні явища

Не встановлені.

Протипоказання

Не встановлені.

Форма випуску

Гліфазин випускається в таблетках і гранулах. Препарат розроблений на кафедрі фармакогнозії УкрФА.

Запрошуємо до співробітництва • Запрошуємо до співробітництва • Запрошуємо до співробітництва